

ВПЛИВ БАР'ЄРІВ НА ДИСПРОПОРЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ: ОГЛЯД І АНАЛІЗ

©2021 САВЧИН І. З.

УДК 330.34:332.14
JEL: R11; R13; R58

Савчин І. З. Вплив бар'єрів на диспропорційний розвиток регіонів: огляд і аналіз

Метою статті є виокремлення й аналізування бар'єрів економічного розвитку України, формування теоретичної бази впровадження стратегії конвергентного розвитку з метою їх подолання в коротко- та довгостроковій перспективі. У статті проаналізовано вплив бар'єрів на диспропорційний розвиток регіонів, що, своєю чергою, несе негативні наслідки для конвергентного розвитку регіонів. Автором структуровано групи бар'єрів економічного розвитку регіонів України та наведено їхню характеристику. Визначено бар'єри, які долаються найлегше, та бар'єри, подолання яких є складним навіть у довгостроковій перспективі. У ході дослідження виокремлено найбільш важливі бар'єри розвитку регіонів, а саме: ті, що виникають унаслідок дефіциту ресурсів; соціально-політичні та культурні; планування; організаційно-інституційні; пов'язані з поточним управлінням; пов'язані з моніторингом і контролем. Автором наведено концепцію конвергентного економічного розвитку, спрямовану, зокрема, на подолання існуючих бар'єрів, що уповільнюють розвиток регіонів. Обґрунтовано актуальність детальнішого дослідження розвитку регіонів України в межах єдиної концепції конвергенції для уніфікації підходу щодо подолання впливу бар'єрів на диспропорційний розвиток регіонів. Доведено, що концепція конвергентного розвитку регіонів – це цілісне уявлення про рівноважний розвиток регіонів, що включає сукупність суб'єктів та об'єктів регіонального розвитку, систему узгоджених цілей і засобів їхнього досягнення, спрямованих на збалансування й узгодження показників розвитку та на подолання бар'єрів. Визначено, що необхідною умовою ефективної реалізації концепції конвергентного розвитку регіонів України є їхня адаптивність – тобто здатність реагувати на нові вимоги та можливості, які виникають унаслідок інноваційного оновлення технологій, інновацій, модернізації менеджменту. Автором також доведено, що існує необхідність обмеження масштабів диспропорцій в економічному розвитку регіонів шляхом нівелювання бар'єрів розвитку, що є одним із основних завдань регіональної політики.

Ключові слова: регіон, регіональний розвиток, диспропорції розвитку, бар'єри розвитку.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-82-90>

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 30.

Савчин Ірина Зіновіївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри теорії економіки та управління, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76019, Україна)

E-mail: savshin.i@gmail.com

UDC 330.34:332.14
JEL: R11; R13; R58

Savchyn I. Z. The Impact of Barriers on the Disproportionate Regional Development: A Review and Analysis

The article is aimed at distinguishing and analyzing the barriers to economic development of Ukraine, forming a theoretical basis for the implementation of a convergent development strategy in order to overcome them in both the short and the long term. The article analyzes the impact of barriers on the disproportionate development of regions, which, in turn, has negative consequences for the convergent development of regions. The author structured groups of barriers to economic development of the regions of Ukraine and provided their characterizations. The barriers are defined as those most easy to overcome and those overcoming which is difficult even in the long run. In the course of the research, the most important barriers as to the development of regions are distinguished, namely: arising from resource shortages; socio-political and cultural; related to planning; organizational and institutional; related to current management; related to monitoring and control. The author presents the conception of convergent economic development, directed, in particular, towards overcoming the extant barriers that slow down the development of regions. The relevance of a more detailed research of the development of regions of Ukraine within the framework of a single conception of convergence to unify the approach to overcoming the impact of barriers on the disproportionate development of regions is substantiated. It is proved that the conception of convergent development of regions is a holistic idea of the equilibrium development of regions, which includes a set of subjects and objects of regional development, a system of agreed goals and means of their achievement aimed at balancing and coordinating the development indicators and overcoming barriers. It is determined that the prerequisite for the effective implementation of the conception of convergent development of the regions of Ukraine is their adaptability – that is, the ability to respond to new requirements and opportunities arising from innovative upgrades of technology, innovations, modernization in management. The author also proves that there is a need to limit the scale of disparities in the economic development of regions by leveling the development barriers, which constitutes one of the main tasks of regional policy.

Keywords: region, regional development, development disproportions, development barriers.

Fig.: 2. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 30.

Savchyn Iryna Z. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Theory of Economics and Management, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (15 Karpatska Str., Ivano-Frankivsk, 76019, Ukraine)

E-mail: savshin.i@gmail.com

Диференціація в розвитку регіонів зумовлює негативні наслідки для економіки країни загалом. Практичний досвід показує, що найбільший вплив на розвиток регіонів має історичний процес їхнього становлення, а саме: формування потенціалу та економічної структури регіонів, рівень розвитку галузей і видів економічної діяльності,

а також рівень доступності соціально-економічної інфраструктури. Усі ці чинники формують бар'єри розвитку регіонів, які, однак, є набагато ширшими та потребують детального аналізу для розроблення методів впливу. Рівень впливу різних груп бар'єрів економічного розвитку регіонів є різним, як і різним є рівень впливу бар'єрів у різних регіонах. Крім того,

тривалість їхнього впливу та сила впливу на процеси розвитку регіонів різняться. Деякі з бар'єрів не регулюються правилами або не змінюються, наприклад, через географічне розташування або відсутність ресурсів у регіоні. Інші ж можуть бути пов'язані з якістю людського капіталу або дефіцитом цінностей чи довіри, а їхнє подолання можливе лише в довгостроковій перспективі. Саме тому важливою умовою формування та реалізації стратегії економічного розвитку регіонів є огляд, систематизація й аналіз існуючих бар'єрів.

Розвиток регіонів є предметом досліджень наукових праць багатьох вчених-економістів. Так, теоретичні дослідження регіонального розвитку здійснюють: Л. С. Гур'янова [1], М. Б. Заблоцький [2], Ж. Г. Науменко [3], Я. Я. Притула, Н. В. Кузенко [4], І. З. Сторонянська [5]; соціального розвитку регіонів – Л. М. Мельничук [6]; соціально-економічного розвитку – І. С. Благун, І. Л. Боднарчук [7]; Є. Ю. Телебенева, І. М. Барило [8]; демографічного розвитку регіонів – С. А. Романюк [9]; інноваційного розвитку регіонів України – О. М. Луцків [10]; стійкого розвитку регіонів – О. В. Скороход [11]; стратегічного регіонального розвитку – О. М. Нижник [12].

Детальну увагу на законах, принципах, інструментах фінансування та інституційному забезпеченні розвитку регіонів зосереджено в праці І. В. Возняк [13], де під регіональним розвитком автор пропонує розуміти «процес нагромадження позитивних, незворотних, закономірних змін (описується сукупністю показників соціально-економічного стану, структури економіки тощо), які приводять до зростання рівня життя населення в довгостроковій перспективі» [13, с. 41]. Вважаємо таке трактування сутності категорії «регіональний розвиток» максимально повним і точним, а тому використовуватимемо його в нашому дослідженні.

Проте сучасна економічна література недостатню увагу приділяє виокремленню й аналізуванню бар'єрів економічного розвитку регіонів України. Винятком є праці З. В. Квасній, у яких досліджено бар'єри розвитку малого підприємництва в регіонах України [14], та К. Куцаб-Бонк, де проаналізовано бар'єри конвергенції соціально-економічного розвитку регіонів [15].

Тому за доцільне вважаємо виокремити найбільш важливі бар'єри на шляху розвитку регіонів України, а саме:

- 1) бар'єри, що виникають унаслідок дефіциту ресурсів;
- 2) соціально-політичні та культурні бар'єри;
- 3) бар'єри планування;
- 4) організаційно-інституційні бар'єри;
- 5) бар'єри, пов'язані з поточним управлінням;
- 6) бар'єри, пов'язані з моніторингом і контролем (табл. 1).

Ми вже зазначали, що рівень впливу різних груп бар'єрів економічного розвитку регіонів і рівень впливу бар'єрів у різних регіонах відрізняються, як і тривалість і сила їхнього впливу на процеси розвитку регіонів. Повторно варто відзначити існування бар'єрів, які не регулюються правилами або не змінюються, або ж можуть бути пов'язані з якістю людського капіталу чи дефіцитом цінностей або довіри.

Найлегше подолати бар'єри, пов'язані з невідповідним функціонуванням регіональних адміністрацій, хоча їхнє усунення потребує високого рівня компетентності осіб, які приймають рішення. І тут ми очікуємо позитивних змін у зв'язку з проведенням реформи децентралізації. Деякі бар'єри носять системний характер, а їхнє подолання можливе лише на інших, відмінних від регіонального, рівнях влади.

Прикладом є політизація інститутів розвитку або невідповідний спосіб фінансування розвитку регіонів. Можливості контролювання цих проблем на рівні регіональної влади обмежені, а наявність таких бар'єрів економічного розвитку регіонів значно знижує ефективність політики економічного розвитку регіонів.

Як результат – виникнення та накопичення бар'єрів економічного розвитку регіонів, у регіоні формується несприятлива ситуація, яка знаходить своє відображення в параметрах як економічного, так і соціального стану. Залежно від масштабів цієї ситуації регіон змушений долати більші чи менші бар'єри розвитку, що зумовлює періодичне сповільнення темпів його розвитку. Адже накопичення зусиль для подолання бар'єрів економічного розвитку регіонів вимагає перерозподілу ресурсів (зокрема, матеріальних і нематеріальних активів, які використовуються для ліквідації поточних бар'єрів економічного розвитку регіонів, а не для активного здійснення заходів з його розвитку).

Часто виникає ситуація, коли регіони не володіють достатнім потенціалом для подолання бар'єрів економічного розвитку на своїй території. Тому необхідні цільові програми реструктуризації, стратегії допомоги й інші інструменти, що використовуються національними органами та міжнародними організаціями з метою вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів.

Ефективність використання таких інструментів можна оцінити лише в довгостроковій перспективі. З одного боку, необхідно оцінювати ефективність виконання планових поточних завдань, з іншого – також необхідно оцінювати ефективність і масштаб зовнішніх чинників, що створюються регіональною економікою. Тобто необхідно визначити, чи вони насправді сприяли усуненню або зменшенню існуючих проблем і бар'єрів і дозволили регіону почати рухатися за новою траєкторією розвитку.

Бар'єри економічного розвитку регіонів України та їхня характеристика

Групи бар'єрів економічного розвитку регіонів	Характеристика бар'єрів економічного розвитку регіонів	
Бар'єри, що виникають внаслідок дефіциту:	ресурсів просторового середовища	1) віддалене географічне розташування від інфраструктурних систем (особливо систем зв'язку); 2) погіршення стану навколишнього середовища
	трудова ресурсів	1) низький рівень якості трудових ресурсів (за демографічними показниками, рівнем освіти); 2) низький рівень соціального розвитку (за рівнем здатності до навчання, підприємництва та відкритості відносно нових викликів)
	ресурсів системи управління	1) недостатня кількість належним чином підготованих інвестиційних платформ
Соціально-політичні та культурні бар'єри	1) дефіцит громадянських цінностей; 2) стиль управління обмежується лише виконанням приписів; 3) відсутність результатів поглибленого аналізування проблем місцевого розвитку (підкріплених результатами аналізування інвестиційної діяльності); 4) низький потенціал кооперації (низький рівень співробітництва органів місцевого самоврядування з державними та приватними установами); 5) відсутність соціальної довіри та недовіра до органів місцевого самоврядування	
Бар'єри планування	1) недостатність правових підстав для формування регіональних стратегій; 2) недостатність зв'язків планування соціально-економічного розвитку на регіональному рівні з географічним виміром; 3) відсутність обов'язкових регіональних стратегій або їх правильного структурування (наприклад, відсутність географічного виміру), відсутність узгодженості та системних зв'язків з галузевими документами; 4) недостатність планів географічного розміщення продуктивних сил і концепцій географічного розміщення продуктивних сил у межах регіонів; 5) наявність процедур, які затримують прийняття рішень щодо залучення та розміщення інвестицій у регіоні	
Організаційно-інституційні бар'єри	1) політизація інституцій розвитку; 2) недосконалий спосіб організування послуг, у т. ч. у сфері соціальної політики, боротьби з безробіттям; 3) бар'єри, пов'язані з публічно-приватним партнерством (фінансові, інституційні, низька схильність громадських організацій до співпраці)	
Бар'єри, пов'язані з поточним управлінням	1) невідповідний спосіб фінансування розвитку (низький рівень інвестицій, низький рівень використання зворотних і безповоротних джерел інвестування); 2) низька ефективність адміністративних процедур; 3) низький рівень виконання завдань, пов'язаних із територіальним маркетингом	
Бар'єри, пов'язані з моніторингом і контролем	1) обмежені заходи з моніторингу державних послуг і їх ефективності, бенчмаркінгу, впровадження передового досвіду	

Джерело: систематизовано автором.

Актуальним сьогодні є дослідження напрямку зміни диспропорцій регіонів. А саме: необхідними є дослідження, чи регіональні диспропорції мають тимчасовий характер, чи вони є невід'ємною частиною механізму розвитку економіки, а також чи регіональні диспропорції в умовах ринкової економіки зберуться і поглиблюються, або ж відбудеться їхнє зменшення.

Відповіді на ці питання намагається дати концепція конвергенції, тобто зрівноваження регіонів у межах економіки (зокрема, за показником ВРП на 1 особу). Тому необхідно дослідити недостатньо розкриті на сьогодні основи розвитку регіонів України в

межах єдиної концепції конвергенції для уніфікації підходу до подолання бар'єрів розвитку регіонів.

Концепцію конвергентного розвитку регіонів підтримують Л. Я. Бенюк [16], А. В. Бойко [17], І. М. Вахович, О. Є. Табалова [18], І. З. Сторонянська [19], М. В. Макаренко [20], проте не формалізують її.

Розглянемо основні трактування сутності категорії «конвергенція» вченими-економістами (табл. 2) для формування теоретичної бази впровадження стратегії конвергентного розвитку.

Як бачимо, незважаючи на різноманітність трактування такої категорії, як «конвергенція», все ж

Основні трактування сутності категорії «конвергенція» вченими-економістами [21]

Автор	Трактування категорії «конвергенція»
Рогач О. І.	Конвергенція – це зменшення розриву (зближення) в показниках економічного розвитку між національними державами; конвергенція між регіонами визначається як зближення показників економічного розвитку регіонів
Заблоцький М. Б.	Конвергенція – це процес (дія, акт) руху в напрямку об'єднання
Кондіус І. С.	Конвергенція – термін, використовуваний в економіці для позначення зближення різних економічних систем, економічної та соціальної політики різних країн.
Словник іншомовних слів	Конвергенція – виникнення в різних місцях незалежно одне від іншого схожих або однакових культурних явищ під впливом загальних законів суспільного розвитку

Джерело: систематизовано автором.

у них є спільні риси, тому вважаємо за доцільне під конвергенцією розуміти процес збалансування та урівноваження показників розвитку. Тобто на регіональному рівні мова йтиме про збалансування та урівноваження показників розвитку регіонів для забезпечення подолання наявних бар'єрів.

Найчастіше конвергенцію поділяють на номінальну та реальну (рис. 1).

Номінальна конвергенція характеризується відповідністю (ідентичністю) макроекономічних показників у різних регіонах. Такими показниками є: процентні ставки, темпи інфляції, курси валют, співвідношення боргу і дефіциту бюджету до ВВП та їхня динаміка. Фактично Комісією Європейського Союзу, відповідно до Маастрихтської угоди, визначено номінальні функції конвергенції у вигляді набору параметрів, які включають рівень цін, процентні ставки та валютні курси.

Реальна конвергенція передбачає відповідність (ідентичність) показників регіону певному рівноважному значенню. Реальну конвергенцію можна відобразити у вигляді таких економічних моделей: просторової, часово-просторової та неокласичної.

Просторова модель реальної конвергенції сформована на основі економічної географії та просторової економетрії, а неокласична – отримана з моделей економічного розвитку Солоу – Свана (*Solow – Swan*) та Менк'ю (Манківа) – Ромера – Вейла (*Mankiw – Romer – Weil*).

Часово-просторова модель реальної конвергенції виникла як альтернативний варіант класичного оцінювання конвергенції. Вона базується на використанні просторового ланцюга Маркова, що описує розподіл векторів імовірностей з плином часу, до якого додатково введено локальні

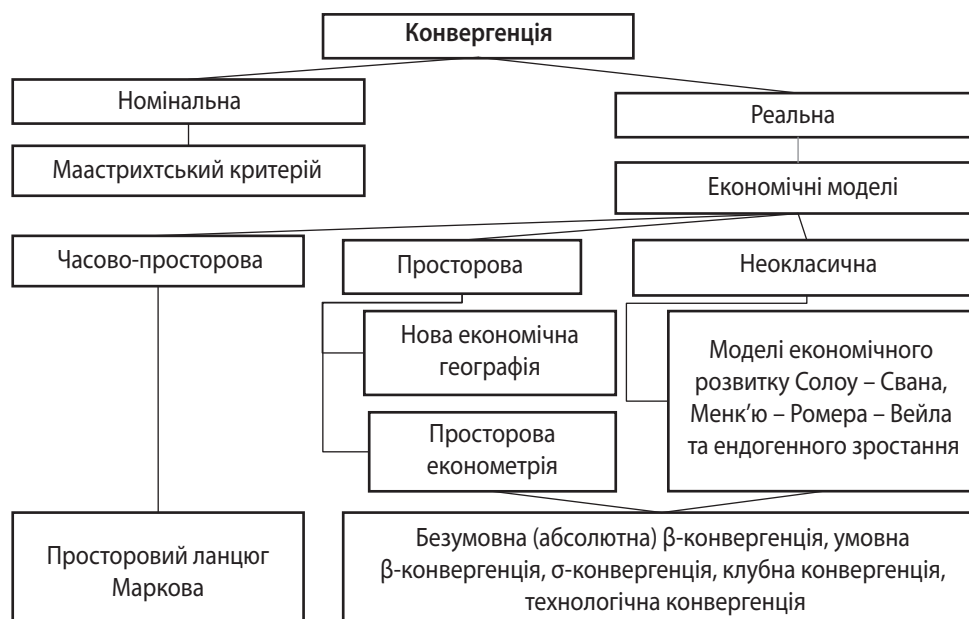

Рис. 1. Типи та моделі конвергенції

Джерело: узагальнено автором.

просторові статистичні дані з метою виконання їхнього просторового виміру.

Згідно з неокласичною моделлю економічного розвитку регіонів, крім технологічних досягнень, існує цілий ряд чинників, які можуть зумовити ефект конвергенції, а саме: спадна гранична продуктивність капіталу, поширення інформації тощо.

Більшість досліджень наводять позитивні результати емпіричної перевірки застосування концепції конвергентного розвитку регіонів. Проте в економічній практиці не завжди виконуються умови моделювання конвергенції, зокрема припущення відмінностей у рівні економічного розвитку, рівні освіти та кваліфікації робочої сили тощо – перешкоджають процесам конвергенції регіональних доходів.

У своїх дослідженнях Л. Я. Бенювська стверджує, що можливими є два способи конвергенції регіонів України: 1) відсталі регіони розвиваються вищими темпами порівняно з регіонами-лідерами; 2) конвергенція досягається завдяки уповільненню темпів розвитку регіонів-лідерів відносно регіонів-аутсайдерів [16]. Оскільки другий варіант подолання існуючих бар'єрів має деградаційний характер, то необхідно зосереджувати увагу на першому варіанті досягнення конвергентного розвитку регіонів. І. З. Стронянська сучасні виклики та завдання регіональної політики розглядає саме в контексті формування конвергентної моделі регіонального розвитку, наголошуючи на необхідності надання пріоритету фінансовому потенціалу регіону над сформованими фінансовими ресурсами [19].

Конвергентний розвиток регіонів України доцільно здійснювати шляхом перерозподілу спільної для всієї України ресурсної бази. Зазначимо, що неможливо досягти конвергентності розвитку регіонів за показниками забезпеченості природними чи геополітичними ресурсами. Проте необхідною є конвергенція розвитку регіонів за окремими показниками, зокрема за рівнем життя населення, який не повинен залежати від регіону його проживання [22, с. 76].

Концепція конвергентного розвитку регіонів – це цілісне уявлення про рівноважний розвиток регіонів, що включає сукупність суб'єктів та об'єктів регіонального розвитку, систему узгоджених цілей і засобів їхнього досягнення, спрямованих на збалансування й узгодження показників розвитку (зокрема виробництва, фінансування та зайнятості), а також на подолання бар'єрів, що уповільнюють їх розвиток. Необхідною умовою ефективної реалізації концепції конвергентного розвитку регіонів України є їхня адаптивність – здатність реагувати на нові вимоги та можливості, які виникають унаслідок інноваційного оновлення технологій, інновацій, модернізації менеджменту.

Запропонована авторська [21] концепція конвергентного економічного розвитку регіонів України (рис. 2) є універсальною. Вона може застосовуватися і під час формування регіональної політики інших країн, адже систематизує уявлення про конвергентний розвиток регіонів, не деталізуючи прикладний механізм реалізації окремих етапів і критеріїв прийняття рішень.

Зазначимо, що конкретизація окремих етапів конвергентного економічного розвитку регіонів повинна здійснюватися з урахуванням рівня розвитку конкретного регіону, щодо якого реалізується ця концепція, наявних бар'єрів та очікуваного результату як наслідку його конвергентного розвитку.

Формування концепції конвергентного економічного розвитку регіонів зумовлено, перш за все, тим, що природні тенденції в розвитку економіки на регіональному рівні характеризуються розбіжностями рівнів розвитку регіонів, що називається *дивергенцією*. Зокрема, у своїх дослідженнях Р. Лукас (R. E. Lucas, Jr.) стверджує, що «мобільність людського капіталу призводить до його переїзду в райони з більш високою заробітною платою, в багатші регіони» [23]. Як результат, багаті регіони стануть ще сильнішими, а бідні – ще слабшими.

Виникнення дивергенції, особливо на регіональному рівні, є небажаним, адже це призводить до значного розшарування населення за доходами та зумовляє серйозні соціальні та політичні наслідки у вигляді бар'єрів, які важко долаються навіть у довгостроковій перспективі.

Зокрема на нерівномірності розподілу ресурсів в умовах дивергентного розвитку регіонів наголошує О. Ю. Бобкова, акцентуючи увагу на негативних наслідках цього явища для економіки регіонів [24]. А от В. І. Бондарук детальну увагу зосереджує на визначенні «точок зростання» задля забезпечення економічного розвитку регіону, у тому числі, за умов їх дивергентного розвитку [25].

Особливе місце в цьому процесі посідає регіон столиці, який, здебільшого, сильно відрізняється у своєму розвитку від інших регіонів країни, адже характеризується високою динамікою зростання рівня доходів і, як наслідок, зростання рівня життя. Водночас в інших регіонах (іноді за винятком регіонів, де розташовані великі міста) має місце нижчий темп зростання доходів і низькі макроекономічні показники. Основними негативними наслідками такого розшарування є невдоволення та соціальні розчарування, високий рівень безробіття, нерівномірність урбанізації та локалізації (депопуляції менш розвинених районів, інтенсивне заселення та неконтрольована забудова територій у більш розвинених регіонах, особливо в безпосередній близькості від великих міст), збільшення інфляційного тиску, зумовленого невідповідністю попиту та пропозиції на робочу силу.

Рис. 2. Концепція конвергентного економічного розвитку регіонів України

Джерело: авторська розробка.

Усі ці наслідки є небажаними для економіки України, адже формують цілий ряд бар'єрів її розвитку. Акцент на викликах, загрозах і необхідності застосування нових механізмів розвитку регіонів України здійснено в роботі О. С. Власюк [26], а на необхідності зменшення регіональних диспропорцій для підвищення економічної конкурентоспроможності України шляхом раціонального використання потенціалу кожного регіону наголошують М. А. Ричка та М. В. Василюк [27]. І це ще раз доводить необхідність формування концепції конвергентного розвитку регіонів України.

Так, М. Д. Пістун стверджує, що необхідно «у найкоротші строки підсилити реальну координацію робіт з регіонального розвитку країни, забезпечити взаємодію фундаментальної, відомчої та вузівської науки» [28, с. 92], а Ю. Д. Радіонов наголошує на необхідності чіткої формалізації пріоритетів розвитку окремих регіонів [29].

Затверджена постановою Кабінету Міністрів України у 2019 р. «Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки» [30] є вагомим кроком щодо стимулювання розвитку регіонів та забезпечення конвергентності їхнього розвитку. Проте і ця стра-

тегія потребує низки суттєвих уточнень і доповнень, які повинні ґрунтуватися на:

- ✦ новому баченні ролі та місця окремих територіальних утворень в економічному розвитку країни (регіони, центральні міста регіонів, субрегіональні міста, сільські райони);
- ✦ конкретизації стратегічних цілей за окремими рівнями й об'єктами регіональної політики;
- ✦ створенні цілісної системи планування регіонального розвитку національної економіки з відповідним методичним та організаційним забезпеченням;
- ✦ інституційній та фінансовій підтримці з боку держави та інших учасників;
- ✦ системі моніторингу, оцінки регіональної політики та її впливу на розвиток національної економіки;
- ✦ більш активній співпраці з міжнародними організаціями.

Деякі регіони змогли активізувати діяльність щодо свого розвитку й активно беруть участь у залученні додаткових інвестиційних ресурсів, у той час як інші не змогли ефективно скористатися тими можливостями через накопичення негативних соціально-економічних явищ і посилення бар'єрів розвитку.

Така ситуація ускладнює проведення ефективної політики економічного розвитку регіонів, адже окремі бар'єри дуже важко або навіть неможливо подолати в коротко- і середньостроковій перспективі.

Тому як основні напрями забезпечення конвергентного економічного розвитку регіонів України доцільно виокремити такі:

- 1) стимулювання розвитку окремих регіонів через залучення інвестицій;
- 2) державна підтримка окремих регіонів;
- 3) сприяння інноваційному розвитку регіонів.

Зокрема, конкретними заходами щодо реалізації концепції конвергентного розвитку регіонів та подолання бар'єрів розвитку мають бути:

- 1) фінансування інноваційного розвитку суб'єктів господарювання;
- 2) залучення іноземних інвестицій;
- 3) сприяння реалізації проектів державно-приватного партнерства в регіоні тощо.

Отже, диференціація регіонів та її негативні наслідки є однією із основних причин формування концепції конвергентного економічного розвитку регіонів України. Адже здійснений аналіз показує, що абсолютно необхідно обмежувати масштаби диспропорцій в економічному розвитку регіонів і розглядати нівелювання існуючих бар'єрів розвитку як основне завдання регіональної політики. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Гур'янова Л. С. Моделі оцінки впливу факторів циклоутворень на конвергентно-дивергентну динаміку розвитку регіонів. *Інтелект XXI*. 2015. № 6. С. 37–45. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2015/2015_6/5.pdf
2. Заблоцький М. Б. Фінансово-ринкові регулятивні засади конвергенції національних і регіональних інтересів. *Регіональна економіка*. 2013. № 2. С. 148–157. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/68188/17-Zablotskyi.pdf?sequence=1>
3. Науменко Ж. Г. Конвергенція та дивергенція в регіональній економіці. *Економічні інновації*. 2013. Вип. 52. С. 255–261. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/67614/26%20-Naumenko.pdf?sequence=1>
4. Притула Я. Я., Кузенко Н. В. Структурні реформи і регіональна конвергенція в Україні. *Регіональна економіка*. 2013. № 1. С. 7–16. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/08/regek_2013_1_3.pdf
5. Сторонянська І. Регіональний розвиток України: проблеми інтеграції та конвергенції : монографія. Львів, 2010. 324 с.
6. Мельничук Л. М. Соціальний розвиток регіонів як об'єкт управлінського впливу: термінологічний аналіз. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 43. С. 58–64.
7. Благун І. С., Боднарук І. Л. Соціально-економічний розвиток регіонів України: проблеми та перспективи. *Наука й економіка*. 2015. № 3. С. 86–91.
8. Телебенева Є., Барило І. Соціально-економічний розвиток регіону як об'єкт суспільно-географічного дослідження. *Часопис соціально-економічної географії*. 2015. Вип. 19. Ч. 2. С. 152–156. DOI: <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2015-19-26>
9. Романюк С. А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості: регіональні дослідження : монографія. Київ : УАДУ, 2001. 112 с.
10. Луцків О. М. Інноваційний розвиток регіонів України: тенденції, проблеми та перспективи. *Економічний форум*. 2016. № 2. С. 121–127.
11. Скороход О. В. Сталий розвиток регіону, теоретичний аспект. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія «Економіка»*. 2013. Т. XIV. Вип. 263. С. 263–268.
12. Нижник О. М. Стратегічний регіональний розвиток: концептуалізація поняття. *Державне управління: теорія та практика*. 2016. № 1. С. 127–140. URL: http://www.e-patp.academy.gov.ua/2016_1/13.pdf
13. Возняк Г. В. Регіональний розвиток: сутність і методологічна основа. *Регіональна економіка*. 2015. № 3. С. 34–43. URL: http://ird.gov.ua/pe/re201503/re201503_034_VoznyakHV.pdf
14. Квасній З. В. Оцінка бар'єрів розвитку малого підприємництва в регіонах України. *Моделювання регіональної економіки*. 2013. № 2. С. 255–265.
15. Куцаб-Бонк К. Бар'єри та потенціал конвергенції соціально-економічного простору українсько-польського транскордонного регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 6. С. 60–63. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20156\(116\)/sep20156\(116\)_060_Kucab-BakK.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20156(116)/sep20156(116)_060_Kucab-BakK.pdf)
16. Беновська Л. Я. Оцінка конвергентного розвитку регіонів України. *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»*. 2013. Вип. 10. С. 5–11.
17. Бойко А. В. Конвергенція та нерівномірність розвитку регіонів України: ризики, тенденції, перспективи. *Економіка і регіон*. 2014. № 1. С. 72–78.
18. Вахович І. М., Табалова О. Є. Регіональні асиметрії сталого розвитку України: діагностика та механізми вирівнювання : монографія. Луцьк : Волинь поліграф, 2012. 343 с.
19. Сторонянська І. Регіональний розвиток України: проблеми інтеграції та конвергенції : монографія. Львів: ІРД НАН України, 2010. 324 с.
20. Макаренко М. В. Конвергентний розвиток регіонів на основі трансформації інновацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 5. С. 11–15. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2014/4.pdf
21. Савчин І. З. Оцінювання та аналізування конвергенції в економічному розвитку регіонів України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05. Івано-Франківськ, 2017. 20 с.
22. Складар С. О. Особливості державного управління проблемними регіонами та їх типологія. *Інвестиції: практика і досвід*. 2016. № 10. С. 75–78. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2016/18.pdf
23. Lucas R. E., Jr. Why Doesn't Capital Flow from Rich to Poor Countries? *The American Economic Review*. 1990. Vol. 80. No. 2. P. 92–96.
24. Бобкова А. Ю. Діагностика конвергентно-дивергентних процесів в регіональній податково-бюджетній політиці. *Бізнес Інформ*. 2013. № 11. С. 113–119.

- URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-11_0-pages-113_119.pdf
25. Бондарук В. Регіональний розвиток на базі концепції «точок зростання». *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2015. Вип. 17. С. 64–80.
  26. Власюк О. С. Соціально-економічний розвиток регіонів України в умовах децентралізації влади: виклики, загрози, нові механізми. *Регіональна економіка*. 2016. № 3. С. 5–9.
  27. Ричка М. А., Василюк М. В. Регіональний розвиток України в умовах глобалізації. *Стратегія розвитку України*. 2015. № 1. С. 130–137.
  28. Пістун М. Д. Яка головна наукова установа відповідає за регіональний розвиток України? *Економіка України*. 2015. № 5. С. 90–92.
  29. Радіонов Ю. Д. Розвиток регіонів: проблеми реалізації пріоритетів, ефективності використання бюджетних коштів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 1. С. 39–44. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20151\(111\)/sep20151\(111\)_039_RadionovYuD.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20151(111)/sep20151(111)_039_RadionovYuD.pdf)
  30. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-p#Text>

REFERENCES

- Benovska, L. Ya. "Otsinka konverhentnoho rozvytku rehioniv Ukrainy" [Assessment of Convergent Development of the Regions of Ukraine]. *Ekonomichni nauky. Seriya «Rehionalna ekonomika»*, no. 10 (2013): 5-11.
- Blahun, I. S., and Bodnaruk, I. L. "Sotsialno-ekonomichni rozvytok rehioniv Ukrainy: problemy ta perspektyvy" [Socio-Economic Development of Regions of Ukraine: Problems and Prospects]. *Nauka i ekonomika*, no. 3 (2015): 86-91.
- Bobkova, A. Yu. "Diagnostika konvergentno-divergentnykh protsessov v regionalnoy nalogovo-byudzhetnoy politike" [Diagnostics of Convergent-Divergent Processes in the Regional Fiscal Policy]. *Biznes Inform*, no. 11 (2013): 113-119. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-11_0-pages-113_119.pdf
- Boiko, A. V. "Konverhentsiia ta nerivnomirnist rozvytku rehioniv Ukrainy: ryzyky, tendentsii, perspektyvy" [Convergence and Unevenness in Regional Development of Ukraine: Risks, Trends and Prospects]. *Ekonomika i rehion*, no. 1 (2014): 72-78.
- Bondaruk, V. "Rehionalnyi rozvytok na bazi kontseptsii «tochok zrostannia»" [Regional Development Supporting «Growth Points» Concept]. *Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorennia*, no. 17 (2015): 64-80.
- Hurianova, L. S. "Modeli otsinky vplyvu faktoriv tsykloutvoren na konverhentno-dyverhentnu dynamiku rozvytku rehioniv" [Assessment Models for Cycle Formation Factors Impact on Regional Development's Convergent and Divergent Dynamics]. *Intelekt XXI*, no. 6 (2015): 37-45. http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2015/2015_6/5.pdf
- Kutsab-Bonk, K. "Bariery ta potentsial konverhentsii sotsialno-ekonomichnoho prostoru ukrainsko-polskoho transkordonnoho rehionu" [Barriers and Potential of Convergence of Socio-Economic Space of the Ukrainian-Polish Cross-Border Region]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy* т. 6 (2015): 60-63. [http://ird.gov.ua/sep/sep20156\(116\)/sep20156\(116\)_060_Kucab-BakK.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20156(116)/sep20156(116)_060_Kucab-BakK.pdf)
- Kvasnii, Z. V. "Otsinka barrieriv rozvytku maloho pidpriemnytstva v rehionakh Ukrainy" [Assessment of Barriers to Small Business Development in the Regions of Ukraine]. *Modeliuvannia rehionalnoi ekonomiky*, no. 2 (2013): 255-265.
- [Legal Act of Ukraine] (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-p#Text>
- Lucas Jr., R. E. "Why Doesn't Capital Flow from Rich to Poor Countries?" *The American Economic Review*, vol. 80, no. 2 (1990): 92-96.
- Lutskiv, O. M. "Innovatsiinyi rozvytok rehioniv Ukrainy: tendentsii, problemy ta perspektyvy" [Innovative Development of Ukrainian Regions: Trends, Problems and Prospects]. *Ekonomichnyi forum*, no. 2 (2016): 121-127.
- Makarenko, M. V. "Konverhentnyi rozvytok rehioniv na osnovi transformatsii innovatsii" [Convergent Development of Regions on the Basis of Transformation of Innovations]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 5 (2014): 11-15. http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2014/4.pdf
- Melnychuk, L. M. "Sotsialnyi rozvytok rehioniv yak ob'ekt upravlinskoho vplyvu: terminolohichni analiz" [Social Development of Regions as an Object of Administrative Influence: Terminological Analysis]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, no. 43 (2015): 58-64.
- Naumenko, Zh. H. "Konverhentsiia ta dyverhentsiia v rehionalnii ekonomitsii" [Convergence and Divergence in the Regional Economy]. *Ekonomichni innovatsii*, is. 52 (2013): 255-261. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/67614/26%20-Naumenko.pdf?sequence=1>
- Nyzhnyk, O. M. "Stratehichni rehionalnyi rozvytok: kontseptualizatsiia poniattia" [Strategic Regional Development: Conceptualization of the Definition]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, no. 1 (2016): 127-140. http://www.e-patp.academy.gov.ua/2016_1/13.pdf
- Pistun, M. D. "Yaka holovna naukova ustanova vidpovidaie za rehionalnyi rozvytok Ukrainy?" [Which Principal Scientific Institution is Responsible for Ukraine's Regional Development?]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 5 (2015): 90-92.
- Prytula, Ya. Ya., and Kuzenko, N. V. "Strukturni reformy i rehionalna konverhentsiia v Ukraini" [Structural Reforms and Regional Convergence in Ukraine]. *Rehionalna ekonomika*, no. 1 (2013): 7-16. https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/08/regek_2013_1_3.pdf
- Radionov, Yu. D. "Rozvytok rehioniv: problemy realizatsii priorytetiv, efektyvnosti vykorystannia biudzhetnykh koshtiv" [Development Regions: Problems Implementation Priorities, Efficiency of Budgetary Funds]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, is. 1 (2015): 39-44. [http://ird.gov.ua/sep/sep20151\(111\)/sep20151\(111\)_039_RadionovYuD.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20151(111)/sep20151(111)_039_RadionovYuD.pdf)
- Romaniuk, S. A. *Polityka rehionalnoho rozvytku v Ukraini: suchasnyi stan i novi mozhlyvosti: rehionalni doslidzhenia* [Regional Development Policy in Ukraine: Current Status and New Opportunities: Regional Research]. Kyiv: UADU, 2001.

- Rychka, M. A., and Vasylyniuk, M. V. "Rehionalnyi rozvytok Ukrainy v umovakh hlobalizatsii" [Regional Development of Ukraine in the Context of Globalization]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy*, no. 1 (2015): 130-137.
- Savchyn, I. Z. "Otsiniuvannia ta analizuvannia konverhentsii v ekonomichnomu rozvytku rehioniv Ukrainy" [Assessment and Analysis of Convergence in the Economic Development of the Regions of Ukraine]: *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.05*, 2017.
- Skliarov, S. O. "Osoblyvosti derzhavnoho upravlinnia problemnymi rehionamy ta yikh typolohiia" [Peculiarities of State Administration of Problem Regions and Their Typology]. *Investytstii: praktyka i dosvid*. 2016, no. 10 http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2016/18.pdf
- Skorokhod, O. V. "Stalyi rozvytok rehionu, teoretychnyi aspekt" [Sustainable Development of the Region, Theoretical Aspect]. *Zbirnyk naukovykh prats Donets'koho derzhavnoho universytetu upravlinnia. Seriia «Ekonomika»*, vol. XIV, no. 263 (2013): 263-268.
- Storonianska, I. *Rehionalnyi rozvytok Ukrainy: problemy intehtratsii ta konverhentsii* [Regional Development of Ukraine: Problems of Integration and Convergence]. Lviv, 2010.
- Storonianska, I. *Rehionalnyi rozvytok Ukrainy: problemy intehtratsii ta konverhentsii* [Regional Development of Ukraine: Problems of Integration and Convergence]. Lviv: IRD NAN Ukrainy, 2010.
- Telebnieva, Ye., and Barylo, I. "Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok rehionu yak ob'iekt suspilno-heohrafichnoho doslidzhennia" [Socio-Economic Development as Object of Human Geographical Research]. *Chasopys sotsialno-ekonomichnoi heohrafii*, vol. 2, no. 19 (2015): 152-156.
DOI: <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2015-19-26>
- Vakhovych, I. M., and Tabalova, O. Ye. *Rehionalni asymetrii staloho rozvytku Ukrainy: diahnozyka ta mekhanizmy vyrvniuvannia* [Regional Asymmetries of Sustainable Development of Ukraine: Diagnostics and Equalization Mechanisms]. Lutsk: Volyn polihraf, 2012.
- Vlasiuk, O. S. "Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok rehioniv Ukrainy v umovakh detsentralizatsii vlady: vyklyky, zahrozy, novi mekhanizmy" [Socio-Economic Development of Ukraine's Regions in Terms of Power Decentralization: Challenges, Threats, New Mechanisms]. *Rehionalna ekonomika*, no. 3 (2016): 5-9.
- Vozniak, H. V. "Rehionalnyi rozvytok: sutnist i metodolohichna osnova" [Regional Development: the Nature and Methodological Basis]. *Rehionalna ekonomika*, no. 3 (2015): 34-43. http://ird.gov.ua/pe/re201503/re201503_034_VoznyakHV.pdf
- Zablotskyi, M. B. "Finansovo-rynkovi rehuliatyvni zasady konverhentsii natsionalnykh i rehionalnykh interesiv" [Financial and Market Regulatory Framework of National and Regional Interests Convergence]. *Rehionalna ekonomika*, no. 2 (2013): 148-157. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/68188/17-Zablotskyi.pdf?sequence=1>

УДК 330.15:332.12

JEL: F01; F29; O18; O19; R13; R58

ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

©2021 БОГУСЛАВСЬКА С. І.

УДК 330.15:332.12

JEL: F01; F29; O18; O19; R13; R58

Богуславська С. І. Трансформація регіонального менеджменту в умовах глобалізації для забезпечення сталого розвитку регіонів України

Сучасні напрями формування глобального світового економічного, інформаційного, фінансового простору визначають принципово нові завдання щодо формування та розвитку форм і методів управління регіональними системами. Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності трансформації регіонального менеджменту для забезпечення сталого розвитку регіонів України в умовах глобалізації. У статті розвинено теоретичні підходи до трактування поняття «регіон» і надано авторське визначення дефініції як відкритої цілісної системи, єдності якої забезпечується низкою чинників (географічного, політичного, соціального й економічного характеру) та поелементний склад якої характеризується широким спектром елементів (у т. ч. регіональних інституцій), що в результаті постійної взаємодії та взаємовпливу набувають нових якостей та характеристик і зумовлюють якісні зміни системи. До основних ознак регіональної системи віднесено: здатність до самовідтворення; цілеспрямованість і залежність її функціонування та розвитку від складу та повноти ресурсного забезпечення. Уточнено зміст поняття «глобалізація». Доведено, що глобалізація висуває нові вимоги до регіонального менеджменту, а також окреслено обмеження сучасного економічного розвитку. Регіони України активно включаються в процеси міжнародної та міжрегіональної інтеграції, і зовнішньоекономічна діяльність регіонів має значні перспективи. При цьому ступінь, глибина залучення регіону в міжнародний інтеграційний процес, успішність його зовнішньоекономічної діяльності безпосередньо залежать від орієнтованості на інноваційне ведення фінансово-господарської діяльності, комплементарності у фінансуванні, використанні механізму державно-приватного партнерства. До основних викликів сталого розвитку регіонів України (крім пандемії) віднесено: залучення економічних агентів; розвиток інженерної інфраструктури; будівництво й оновлення житлового фонду; впорядкування землекористування; підтримка зайнятості на високому рівні; вирішення нагальних екологічних проблем. Забезпечення стійкості регіонів та держави в сучасних умовах можливе за рахунок посилення горизонтальних зв'язків міжрегіональної взаємодії. Останнє розширює можливості регіональних органів управління в частині збільшення внутрішнього потенціалу регіонів, створює умови для більш ефективного вирішення проблем в економічній, соціальній і політичній сферах. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є розвиток теоретичних засад регіонального менеджменту та розроблення практичних рекомендацій щодо його вдосконалення з урахуванням викликів глобалізації.

Ключові слова: регіон, регіональний менеджмент, глобалізація, сталий розвиток, конкурентоспроможність регіону.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-90-97>

Бібл.: 28.